

Debates Reflected in the National Press on Visual Problem in an Astronomy Textbook

Meltem Begüm SAATÇI ATA* (ORCID ID - 0000-0002-1679-8892)

^aAkdeniz University, Faculty of Education, Antalya/Türkiye

Article Info

DOI: 10.14812/cuefd.1267211

Article history:

Received 19.03.2023
Revised 04.04.2023
Accepted 07.04.2023

Keywords:

Serafettin Çintan,
Astronomy book,
Kabataş High School for Boys,
Textbook,
National Press.

Abstract

In the 1950s in Turkey, textbooks held a crucial role in education and training. The Republic of Turkey, like many modern states, not only kept the principles and procedures of writing and reviewing textbooks very strict through the Board of Education but also took the debates and criticisms seriously. One of the examples of this is the debate about a visual in the Astronomy textbook written by Şerafettin Çintan, a mathematics teacher at Kabataş High School for Boys, which appeared in the Turkish press on 9-17 March 1955 and lasted for nine days. This study aims to analyze and evaluate said debate in the context of the political and pedagogical environment of the period. Designed as qualitative research, the present study is based on document analysis. As the data source of the study, the Astronomy textbook prepared by Şerafettin Çintan, the decisions of the Board of Education on astronomy textbooks, and the newspapers of the period were employed. The data collected within the scope of the study were analyzed through descriptive analysis. As a result of the study, it was found that the examining institutions concluded that the mustache-like shapes in the visuals used in the Astronomy textbook on 16 March 1955 were due to a cliché error and that the Board of Education accepted Şerafettin Çintan's book as a textbook again in December 1955.

Research Article

Astronomi Ders Kitabında Bir Görsel Sorunu Üzerine Ulusal Basına Yansıyan Tartışmalar

Makale Bilgisi

DOI: 10.14812/cuefd.1267211

Makale Geçmişi:

Geliş 19.03.2023
Düzeltilme 04.04.2023
Kabul 07.04.2023

Anahtar Kelimeler:

Şerafettin Çintan,
Astronomi Ders Kitabı,
Kabataş Erkek Lisesi,
Ders Kitabı,
Ulusal Basın.

Öz

Türkiye'de 1950'li yıllarda ders kitapları eğitim ve öğretimde çok önemli bir yer tutmaktaydı. Pek çok çağdaş devlet gibi Türkiye Cumhuriyeti de Talim ve Terbiye Kurulu aracılığıyla ders kitaplarını yazma ve inceleme esas ve usullerini çok sıkı tuttuğu gibi yapılan tartışmaları ve gelen eleştirileri de ciddiye aldı. Bunun örneklerinden biri de 9 -17 Mart 1955'te Türk basınına yansıyan ve dokuz gün süren Kabataş Erkek Lisesi Matematik Öğretmeni Şerafettin Çintan'ın yazdığı astronomi ders kitabındaki bir görselle ilgili tartışmadır. Bu çalışmada söz konusu tartışmanın dönemin siyasî ve pedagojik ortamı bağlamında incelenmesi ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma olarak kurgulanan bu çalışmada doküman incelemesine başvurulmuştur. Çalışmanın veri kaynağı olarak Şerafettin Çintan tarafından hazırlanan astronomi ders kitabı, Talim ve Terbiye Kurulunun astronomi ders kitapları ile ilgili kararları ve dönemin gazeteleri kullanılmıştır. Çalışma kapsamında toplanan veriler betimsel analiz aracılığıyla çözümlenmiştir. Araştırmanın sonucunda incelemeyi yapan kurumların 16 Mart 1955'te, astronomi ders kitabında kullanılan görseldeki bıyığa benzeyen şekillerin klişe hatasından kaynaklandığı sonucuna ulaştıkları ve Aralık 1955'te Talim ve Terbiye Kurulunun Şerafettin Çintan'ın kitabını tekrar ders kitabı olarak kabul ettiği görülmüştür.

Introduction

After the proclamation of the Republic in Turkey, the regulation of the education system, especially the textbooks, in accordance with the understanding of the republican regime became an important issue. A legal framework was set forth on how the textbooks of both primary, secondary, and high schools should look like with the Directive on School Books (Mektep Kitapları Hakkında Talimatname) published on 19 May 1925 during the second term of Hamdullah Suphi Tanrıöver, the Minister of National Education (Faik Reşit, 1927, p.484-499). It was interestingly stated that the textbooks for courses such as Animal Science, Botany, Physiology, Geology (Arziyyât), Physics, Chemistry, Mathematics (Riyâziyyat), Philosophy, Geography, Sociology (İctimâiyyât), Mechanics (Mihanik), Cosmography, Trigonometry (Mussellesât), Music, Housing Management, and Child Care could be selected and translated from the books taught in the high schools of the United States and European countries.

On 1 November 1926, as Mustafa Kemal Atatürk stated in his speech to the Grand National Assembly of Turkey (GNAT), "The Board of Education, which is intended to direct and manage education and training in the country from a scientific and independent center, has been established" (Ministry of National Education, 2009, p.2). In the historical process, the Board of Education has produced a policy to ensure that textbooks are at or above the level of modern countries through the textbook writing and review regulations it has published in line with the decisions taken in the Board of Education and National Education Councils and approved by the Minister. One of the examples of this policy in practice can be seen in the article titled "Mektep Kitabı" (School Book) written by İhsan Sungu (1927, p.1-6), a member of the Board of Education, in the journal Terbiye. In this article, Sungu discusses how to make use of the book and what a school textbook should look like from the progressive perspective. One of the efforts to realize this approach was the opening of textbook competitions in 1927 to select the best textbook. After the 1930s, one of the most important works of Atatürk's period was the emergence of high-quality textbooks written according to the progressive rationale for courses such as Cosmography, Biology, etc., which began to appear in the weekly course schedules. In this context, Ali Yar's Cosmography book was accepted as a textbook in high schools in 1933 (Unat, 2016, p.2076).

It is known that with a law enacted in 1933 during the Reşit Galip period, the printing and distribution of textbooks were carried out through contractors who got the tender (Kuşci, 2021, p.58). This is also in line with the concept of 'directing and managing education and training from a scientific and independent center'. It is seen that the same understanding also existed at the end of the 1930s. In the First Maarif Council convened in 1939 during the period of Hasan Ali Yücel, Minister of National Education, the issue of state books and independent books was discussed; the council ended by accepting the principle that primary, secondary, and high school books should be printed by the ministry as a single state book. Until 1945, competitions were organized every year for school books and the best book was purchased and printed by the state (Başgöz, 1995, p.111-112). The accepted textbooks were announced in Tebliğler Dergisi (the Journal of Communiques) and started to be published after 1939.

As of the mid-1940s, political developments in the world also affected the textbooks in Turkey. According to the decisions adopted at the Second Education Council held on 15-21 February 1943 during the World War II period, curricula were reviewed in terms of morality education, and new history textbooks were decided to be written. On the other hand, with the changing balances as a result of World War II, the world entered into a polarization led by the USA (United States of America) and the USSR (Union of Soviet Socialist Republics). This change also affected Turkey, and the education system, as well as politics, began to change in line with the developments. Turkey joined the Western bloc and attempted to organize its government and education system according to democracy and multiparty life. In this period, the USA introduced foreign policy strategies such as the Truman Doctrine, Marshall Plan, NATO, Containment Strategy, and Green Belt Project, and Turkey could not remain outside these policies. Benefiting from Truman and Marshall's aid after World War II, the Fulbright Education Commission in Turkey started its activities within the framework of Law No. 5596 dated 13 March 1950 enacted by the Turkish Grand National Assembly. For example, most of the foreign experts employed in the field of teacher training in these years were Americans (Şahin, 1996, p.230).

Fundamentally, Turkish Education System started to be more influenced by the American Education System than the Continental European system in the 1950s. For example, the history of pedagogy course, a Continental European tradition, was removed from the teacher training program in 1953. The merging of the programs of Village Institutes and primary teacher training schools in 1954 can also be seen as an example of this political change in the field of education. On the other hand, after the transition to multiparty life, the single state book monopoly was lifted in Turkey and the free regime was restored (Başgöz, 1995, p.114).

The change in the perception of education from the 1930s to the 1950s was naturally reflected in the issues related to textbooks. In these years, the selection, printing, and distribution of textbooks were planned in accordance with the Law No. 5429 adopted on 6 June 1949 and the regulation published in *Tebliğler Dergisi* (the Journal of Communiques) No. 684 dated 3 March 1952 (Çapa, 2014, p.61-62). In this respect, when evaluating the decisions and criticisms regarding the textbooks of the period, the changes and reasons should be taken into consideration. Among the important and successful schools of the period, Kabataş High School for Boys in İstanbul is one of the important examples where the developments and discussions about textbooks of this period can be followed. Kabataş High School for Boys was opened in 1908 in the Ortaköy neighborhood of İstanbul and has graduated qualified students in the history of Turkish Education since its foundation. One of these qualified students is K. S., a graduate of Kabataş High School for Boys class of 1954-55, forming the starting point of the subject of the research. K. S., with whom we interviewed on 26 June 2017 for an oral history study on his school memories, focused especially on what happened to his Astronomy teacher Şerafettin Çintan. K. S., born in 1936, who was 81 years old at the time of the interview, stated the following: “Şerafettin Çintan was reported to the Police for making communist propaganda with a picture of Stalin’s mustache on a meteorite in his Astronomy textbook. The teacher was taken to the police station and he lost his cheerfulness.” The same event is also included in Öymen's memoirs, which he shared in his column in *Milliyet* newspaper on March 18, 1975. Such fragments of oral history open new horizons for history enthusiasts to research history based on documents. Despite the passing years, an elderly student with a strong memory remembering the troubled days of his teacher in the classroom with all clarity is also important in terms of showing the sincerity of the student-teacher relationship in Turkey.

In fact, there are many factors for a school to be a qualified educational institution. However, it would not be wrong to say that the most important among these is the teacher. Şerafettin Çintan was one of the competent teachers of Kabataş High School for Boys. According to Eşme's (2003, p.32) *Yüksek Öğretmen Okulları* (Higher Teachers Training Schools), Şerafettin Çintan was a graduate of the Higher Teacher Training Schools' (Darülmualimin-i Âliye) mathematics department in 1918 under the name "Şeref Çintan". The fact that the author of the Astronomy textbook, as with many other school textbooks, was a graduate of the Higher Teacher Training School points to an important tradition in the history of Turkish education. His name was mentioned as Şerafettin Çintan in some textbooks and Şerefettin Çintan in others. Even the names on the outer and inner cover pages of the textbooks differ. In the 1954-55 alumni album, it is seen that his name was written as Şeref Çintan. This article is based on the most recent use of the name Şerafettin Çintan. Şerafettin Çintan passed away on March 15, 1975.

Based on the oral history narrative of K. S., a 1955 graduate of Kabataş High School for Boys, this article, with the help of the staff of the Turkish Historical Society Library and the National Library, attempts to explain the incident in the context of its political and pedagogical environment by accessing the newspapers of the period and the decisions of the Board of Education. The present study aims to reveal the whole story of the incident that started on March 9, 1955, and ended on March 17, 1955, and lasted for 9 days in the Turkish press regarding the picture in the astronomy book. This method may lead to a better evaluation of today's secondary sources, which are produced with a totalistic point of view without analyzing the process well.

Within this context, the following questions were sought to be answered in the study:

1. How did the event related to the Astronomy book by Şerafettin Çintan reflect in the newspapers of the period?

2. What are the decisions taken by the Board of Education in the 1950s regarding astronomy textbooks?

Method

Research Model

The research was structured in line with a qualitative methodology. As it is known, the qualitative methodology includes processes aimed at revealing perceptions, facts, and events in their environment from various perspectives in a total way. Document analysis was used in the study because it provides the opportunity to examine written materials containing information about the facts and events targeted to be researched, allows focusing on the subject from different angles, and is suitable for the purpose (Yıldırım & Şimşek, 2010).

Data Source

As the data source of the study, the Astronomy textbook prepared by Şerafettin Çintan, the decisions of the Board of Education on astronomy textbooks, and the newspapers of the period were used. To this end, Cumhuriyet, Milliyet, Akşam, and Vatan, the national newspapers available between 9-17 March 1955, were examined in an unbiased manner. The articles published in the related newspapers were evaluated by taking into consideration the characteristics of the period and the quality of the newspapers. For instance, the circulation of Cumhuriyet newspaper had decreased since 1954 due to the political and economic pressures of the ruling Democrat Party for its opposition articles (Topuz, 2003, p.218). Founded by Ali Naci Karacan on 3 May 1950, Milliyet newspaper followed a policy close to the power in the early years of the Democrat Party. In the last years of the Democrat Party, the newspaper adopted an oppositional attitude (Topuz, 2003, p.209-213). The founder of Akşam newspaper was Necmettin Sadak. Indeed, it is known that this newspaper supported the Republican People's Party (CHP) when the CHP was in power and that Necmettin Sadak served as an MP and Minister of Foreign Affairs from the CHP. According to Öymen (2007, p.80-87), Akşam is one of the İstanbul newspapers that did not change its line. The other source followed, Vatan Newspaper, started to be published in 1939 and was owned by Sinan Korle and editor-in-chief by Ahmet Emin Yalman. The newspaper adopted a pro-Democrat Party attitude during the transition to the multi-party system (Tokmak, 2007, p.106-107). After 1952, it started to oppose the DP's concessions on secularism policies.

Data Collection and Analysis

During the data collection within the scope of the study, the National Library's e-archive and other newspaper archives were used to identify the newspapers on the subject. The news in 4 different newspapers was identified by the determined criteria, the newspapers were scanned day by day, and similar and different narratives in the newspapers were identified through a synoptic reading. In addition, the comments in the newspaper news were evaluated by taking into consideration the decisions of the Board of Education.

A descriptive analysis technique was used to analyze the data collected in the study. The descriptive analysis technique was preferred because it allows summarizing and interpreting the data according to the previously determined themes, provides the opportunity to explain the data systematically and clearly, and allows direct quotations to be used frequently. Firstly, it was determined under which categories and themes the data would be analyzed. In the second stage, the data were read and organized in line with the categories and themes. In the third stage, the data were completed and supported with direct quotations. Finally, the resulting data were made meaningful and presented comparatively. On the other hand, attention was paid to credibility, transferability, consistency, and confirmability while making the validity and reliability of the data analysis of the study. In this direction, data sources were analyzed in depth and data were collected from different sources. The data were subjected to researcher triangulation and analyzed by two expert academicians in the field, and the content was created from the agreed data. The collected data were explained and interpreted in detail (Yıldırım & Şimşek, 2010).

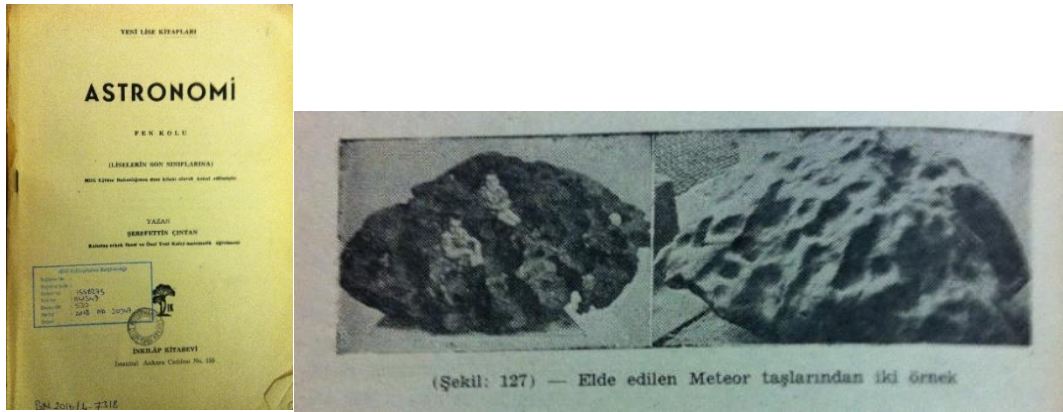
Findings

The findings that emerged as a result of analyzing the data collected within the scope of the study are explained below:

1. How did the event related to the Astronomy book by Şerafettin Çintan reflect in the newspapers of the period?

The first news about the incident was reported in Cumhuriyet dated March 9, 1955, as follows. On 8 March, an important denunciation was made to the İstanbul Provincial Security Directorate. It was reported to the security authorities that one of the pages of the Astronomy book prepared by the teacher Şerafettin Çintan for the high school senior students had pictures of Stalin and Lenin on a meteorite.

In Milliyet dated March 9, 1955, reporter Bedirhan Çınar reported the news as follows: “Prosecution was initiated against the author and the printer who included pictures of Stalin and Lenin among the figures in the Astronomy book taught in High Schools”. It was claimed that the book was published in 1954, that it had been accepted by the Ministry of Education to be taught in high schools, and that there was an attempt to propagandize communism. The reporter stated that there were pictures of Stalin and Lenin on page 95 of the first edition and page 142 of the second edition (See Figure 1). In the news article, it was emphasized that Stalin was immediately recognizable in the photograph with his eyebrows and famous pos mustache. The reporter stated that the book was written by a teacher named S. Ç. who taught Mathematics in one of the public high schools. The article stated that an investigation had begun, the teacher’s statement would be taken and the book would be confiscated.

Figure 1. A Meteorite Image from an Astronomy Book

On March 9, 1955, Akşam newspaper reported with the headline “A Book That Had Been Taught In High Schools for Three Years Was Confiscated” that the book was confiscated because portraits of Stalin and Lenin were seen on the meteorite in the astronomy book. According to the allegation, one of the pictures in the meteorite on page 92 of the book was a portrait of Stalin and the other was a portrait of Lenin. The book was written in 1952 and was approved to be taught in high schools by the Board of Education on July 18, 1952, with the decision no. 94.

On March 10, 1955, Cumhuriyet newspaper informed its readers that the aforementioned painting had been sent to the Ministry of Education for examination. In this news article, Şerafettin Çintan is quoted as making the following statement to journalists:

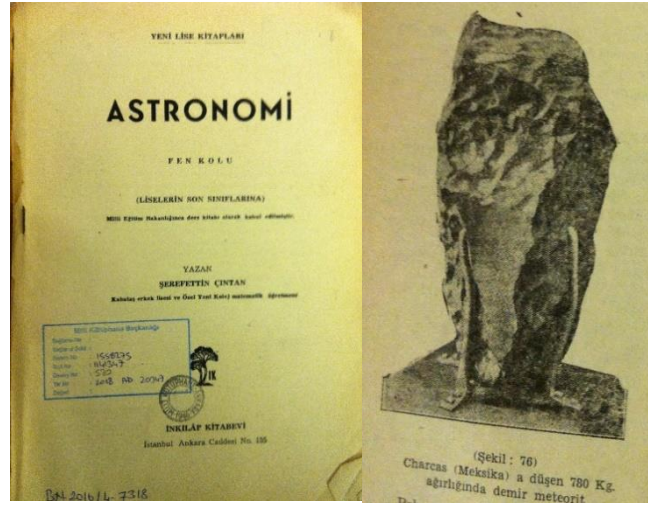
“I am extremely disappointed. Two denunciations were made about the picture in question for the first time last year by Kuleli High School and a few months ago by the students of Bursa Işıklar High School. When I was a teacher at Kuleli Military High School last year, I immediately sent the original of picture to Ankara to the Ministry. The original picture was taken in a

German magazine. I published the same picture many years ago in a book called Yer-Gök Bilgisi- (Astronomi) (Earth-Sky Knowledge (Astronomy)).”

Celal Yardımcı, a graduate of the Faculty of Law, was the Minister of National Education (May 17, 1954-December 9, 1955) when Çintan sent a memorandum to the Ministry of Education (Gündüz, 2019, p.81). According to the March 10 dated Milliyet newspaper, the textbook was being examined by the public prosecutor’s office and the political police. When interviewed, Şerafettin Çintan stated the following;

“The original of the aforementioned picture is also in Yer-Gök Bilgisi (Earth-Sky Knowledge) I published eight or ten years ago. The pictures on the meteorite stone belong to two children. They were placed on the stone to give an idea of the size of the meteorite”.

When Çintan’s (1947, p.88) textbook titled Yer-Gök Bilgisi-(Astronomi) (Earth-Sky Knowledge (Astronomy)) is analyzed, it is seen that a photograph of an iron meteorite weighing 780 kg. falling in Mexico is shared on the subject of Meteorites, Bolites (See Figure 2).

Figure 2. Meteor Image in the Earth-Sky Science (Astronomy) Book

Peyami Safa mentioned this incident in his column titled Objektif in Milliyet on March 10, in an article titled “Yeraltı Fitnesinin Yeni Delilleri” (New Pieces of Evidence of the Underground Sediton). In the newspaper, the following statements were made:

“When I was talking about the secret activities of the enormous red network, I was not aware of the Astronomy blasphemy in yesterday’s Milliyet... Stalin and Lenin, with their pose mustaches, which can be seen with a magnifying glass on the reduced copy in the newspaper, are sitting side by side and laughing at our national ignorance. This book was published by a Turkish teacher...”

In the same article, Peyami Safa also mentions the arrest of a Turkish painter who had cunningly inserted the sickle and hammer sign into his painting.

On March 10, 1955, Vatan newspaper reported the incident to its readers with the news “The Book With Pictures of Lenin and Stalin Is Being Examined”. Speaking to him on this issue, Istanbul Police Chief Alâaddin Eriş stated that if any criminal offense was found, he would refer the case to the chief public prosecutor. Şerafettin Çintan, a mathematics teacher at Kabataş High School, made the following statement:

“The original of this image was found in a German magazine. If the original is analyzed, there will be a picture of two men (must be children). To give an idea of the size of the meteorite, two men (must be children) were seated on this stone and the picture was taken.”

On March 11, 1955, Cumhuriyet newspaper reported the same incident with the title “The Trick Played on A Bookseller”. The images reported as photos of Stalin and Lenin were originally published in a book published in the USA and the information that these were photos of two children was shared. The source of the picture is shown as Clyde Fisher and Marian Lockwood's astronomy books published in New York in 1950. Two children were seated on a stone to show the size of the asteroid. In this news article, it was written that the denunciation was made by rival booksellers and that it was condemned with regret.

On March 11, 1955, in the Milliyet newspaper, Peyami Safa made an additional statement to his article titled “Bir kısım hastalıklar gibi” (Like some diseases) that Garbis Fikri, the owner of İnkılâp Bookstore, brought the book in English and showed it to him, and that the photograph of the children in the indentations and protrusions of the meteorite could be seen clearly because the picture was well printed. Peyami Safa states that he is convinced that this evidence points to the innocence of the valuable Turkish teacher and that he considers it an obligation of conscience to reveal this. Again on March 11, 1955, Milliyet newspaper reported that the İstanbul police had been notified that a part of the picture on the cover of the book Örnek Yazılar (Exemplary Writings), which was taught in secondary schools, resembled the profile of Stalin.

Peyami Safa, in his article titled “Ma’hûd Astronomi Kitabı” (Notorious Astronomy Book) in Milliyet newspaper on 12 March 1955, in response to a friend’s question “Did you look at the picture in the Turkish book without a magnifying glass? “It seems that a skillful and sneaky hand has turned the face of one of the children into a miniature portrait of Stalin... Furthermore, the author of the book who came to the printing house told us that the picture was taken by the editor not from the English book, but from a German magazine!” Peyami Safa said, “If this is Stalin’s picture, it means that there are celestial disasters bigger and heavier than meteors hanging over our heads. Especially at this time, when numerous signs of these disasters, far more numerous than those in the Astronomy book, are appearing everywhere.”

Finally, Milliyet dated March 17, 1955, reported that “The Chief Public Prosecutor’s Office Did Not Find It Necessary To Open An Investigation Against The Author Of The Book”. According to this news, the Physics Branch of the Forensic Medicine Directorate gave its report on 16 March. In the report, it was stated that the shapes resembling a mustache were due to a cliché error. On the other hand, on March 17, 1955, Vatan newspaper reported that the investigation into the Astronomy book was concluded. The pictures in the astronomy book were examined by the Prosecutor’s Office and it was understood that these pictures were not Lenin and Stalin, that they were children, and that the mustache-like shapes on the picture were due to a cliché error. The Prosecutor’s Office did not deem it necessary to carry out any investigation against the author of the book.

2. What are the decisions taken by the Board of Education in the 1950s regarding astronomy textbooks?

In Turkey, the earliest dated high school astronomy textbook is dated 1940, written by Nüzhet Gökdoğan and was printed by the state printing house. As can be seen from the 1947 and 1949 editions, it was used as the sole textbook until 1950. At this time, the Ministry adopted the approach of alternative textbooks instead of a single textbook, as in modern countries.

Cumhuriyet newspaper of March 11, 1955, reported that this false denunciation was made by rival bookstores, which can be tested by considering the decisions taken by the BoE (Board of Education) in the 1950s regarding Astronomy textbooks. On July 18, 1952, with the decision no. 94, the Board of Education submitted the acceptance of the book titled Yeni Lise Kitapları Astronomi (New High School Books Astronomy), prepared by Şerafettin Çintan, Mathematics Teacher at Kabataş High School for Boys and Private Yeni College, as a textbook for the Science Department of the 4th Grades of High School, to the Ministerial Authority.

On July 28, 1952, with the decision no. 171, the acceptance of the Astronomy book prepared by Fethi Yücel for the Science and Literature branch of high schools was submitted to the Ministerial

Authority. This means that two different textbooks were accepted on the same dates. The fact that both books were published by İnkılâp Bookstore in 1952 proves that these two books could not be competitors. On 28 July 1952, Turan Tan and Muhittin Erev's *Astronomi Dersleri* (Astronomy Lessons) (Üçler Press), which was accepted as a textbook by the Board of Education, was prepared for the Literature branch. Since this book was also written for the Literature branch, it cannot rival Çintan's book.

On April 8, 1953, with the decision no. 107, the Board of Education submitted Şerafettin Çintan's book titled *Yeni Lise Okul Kitapları Astronomi* (New High School Books Astronomy), prepared for the Literature Branch of the 4th grade of High School, to the Ministerial Authority for acceptance as a textbook. By decision no. 200 dated October 6, 1954, the acceptance of Şerafettin Çintan's book *Astronomi*, prepared for the Science branch of High Schools, was extended for three more years as of the 1955-56 academic year since it complied with the curriculum of the last year of high schools. By the decision dated October 8, 1954, and numbered 202, *Kozmoğrafya Astronomi* (Cosmography Astronomy) book by Prof. Dr. Nüzhet Gökdoğan and Ord. Prof. Dr. W. Gleisberg was also extended for three years. Gleisberg's *Cosmography*, published in 1952, is also a book of İnkılâp Bookstore. By decision no. 274 dated December 31, 1955, it was decided to extend the teaching period of the High School Astronomy book prepared for the Literature branch of the 4th grade of High School for three years starting from the 1956-57 academic year. In particular, the fact that Gökdoğan, Gleisberg, and Çintan came together and founded the Turkish Astronomical Society on May 18, 1954, points to the professional solidarity between them (Etiker, 2012, p.25). It can be concluded that it is also unlikely that the denunciation was made by rival booksellers.

Discussion & Conclusion

Science-based educational scholars such as Roger J. Williams (1986, p.39) placed astronomy (about the Earth, the Sun, the Moon, and the Stars) in the first place among the coordinated categories of knowledge that everyone attending high school should learn. It is very significant that the generation founding the Republic recognized the importance of this subject in the 1940s and included it in the weekly high school curricula. The fact that on October 4, 1957, the Russians were able to launch the Sputnik Missile depended not only on the transfer of German technology but also on the quantity and quality of domestic technical personnel trained in the field of aviation. Unfortunately, it can be said that this high school course in Turkey is not sufficient to create such an ecosystem. As can be seen from the decisions of the Board of Education on the acceptance of Astronomy textbooks until 1978 and the extension of the duration of the textbooks, there was a kind of golden age in the past with the existence of different textbooks in the market. Astronomy courses started to be included in the elective courses group under the name of Astronomy and Space Sciences after 1992, the curriculum was updated with the contributions of the Turkish Astronomical Society in 2010, and a textbook suitable for the curriculum was adopted in 2012 (Taşcan & Ünal, 2015, p.31-32). Today, this course is included in the weekly course schedule of high schools as Astronomy and Space Sciences in the pool of elective courses.

Both during World War I and World War II, states made intensive efforts in propaganda activities. The process that started with propaganda posters and brochures continued to spread evolving into mass media. Goebbels, the Propaganda Minister of Nazi Germany, even signed a practice such as the distribution of millions of cheap radio sets to German citizens and neighboring countries such as the north of France with government support (Smith, 1989, p.153). The intensifying propaganda activities also caused countries to take measures against this phenomenon. The Institute for Propaganda Analysis (IPA), founded by a group of academics, editors, and educators at Columbia University in New York and operating between 1937-41, is one of the most striking institutionalized examples of this effort. With the brochures, bulletins, and publications they prepared, they endeavored to raise public awareness of the propaganda techniques they identified (Fondren, 2021). Propaganda activities continued after World War II by changing their content.

Apak (2018, p.18) drew attention to the use of mass media as a propaganda tool by the US and the USSR during the Cold War. The US was trying to create "red fear" through mass media, while the Soviets

were broadcasting unilateral publications by not giving room to different ideas. The US carefully implemented this fear in the education system as well as in the country's foreign policy strategies. Throughout the 1950s and 1960s in the United States, John Steinbeck's novel *The Grapes of Wrath* was withheld from public and school libraries. In 1953 Thomas J. White of the Indiana Textbook Commission called for the removal of Robin Hood from textbooks (Indiana Textbook Commission, 1953). Even UNESCO was an open target of this red fear in some communities in America and its materials were not allowed into schools (Foster, 2000, p.84-85). It is difficult to say that this institutionalized awareness of propaganda in the Western world is also present in our country, and it does not seem possible to find evidence for propaganda literacy in this case.

According to Apak (2018, p.220), the parallelism between the news content and news discourse in the American press during the Cold War period and the news content and news discourse in the Turkish press is striking. Çintan emphasized that the photograph he used in his textbook was taken from western sources. The fact that a similar incident did not occur in the United States can be explained by the relatively higher quality of the visuals in the textbooks. Kök (2022, p.128) argues that while some of the anti-communist practices in Turkey after 1950 might be labeled as McCarthyism, it would be more appropriate to call "anti-communist practices" for others. Moreover, it should be added that Menderes did not give up his anti-Soviet stance even after Stalin's death (March 5, 1953).

The incident of the image in the Astronomy textbook in 1955 is discussed in three studies conducted in the 2000s as an example of anti-communist black propaganda during the Cold War. Derya Çağlar (2006, p.100-101), in her master's thesis titled "An Example of Public Opinion Formation: Anticommunism in Newspapers between 1945 and 1955" prepared at Mimar Sinan Fine Arts University, includes the subject under the title "Stalin Motive". The second article belongs to journalist Soner Yalçın. Journalist Soner Yalçın partially mentioned this incident in his article titled "The Girl with a Whip" in *Hürriyet* dated March 20, 2011. In this article, Yalçın refers to Mr. Şerafettin as "Printing House owner Şerafettin Çintan". As shown above, Çintan was a teacher and textbook author who graduated from *Dârülmualimîn-i Âliye*. Thirdly, Toklucu (2015: 40) evaluates the news based on its sources with the title of "Communism Propaganda with Stalin's Mustache" in his work titled *Nurcihan'ın Çamaşırları ve Diğer Meseleler* (Nurcihan's Laundry and Other Issues).

The analogy of the image in the astronomy textbook with two children sitting on it to show the size of the meteor to Stalin seems quite relevant to the phenomenon of pareidolia in psychology. Pareidolia can be explained as resembling the shape of clouds and mountains to someone or something you know, love, or fear. According to Kumar (2022, p.19), pareidolia is a visual hallucination produced from a meaningless complex. Here, the meaning comes from the addition of faces or images in our conscious and subconscious memories to what we see, and something that does not exist is perceived. Essentially, pareidolia is a subject unknown to the ordinary person. It is a strange individual issue that shows how the brain can deceive us by creating meaningful perceptions even when there is no entity in front of our eyes. Individuals can make objects and things around them personally resemble something. The fact that almost the majority of society resembles the same image to the same thing is a precursor of social hysteria.

Çintan states that in 1954, denunciations were made by students from İstanbul Kuleli Military High School and a few months earlier by students from Bursa Işıklar Military High School. It is also quite thought-provoking that these denunciations came from military students who attended boarding schools. K. S., a graduate of Kabataş High School for Boys in June 1954-55, stated that his teacher Şerafettin Çintan was very upset about this incident and that he had sent the necessary information note to the Ministry. On the other hand, based on the visual in the textbook written by Şerafettin Çintan, the investigation process within the Ministry of National Education and the timing of the news in the Turkish press coincided with the period when the voice of the "anticommunist" bloc, which was also registered with the Baghdad Pact (24 February 1955), was at its strongest.

In conclusion, this incident, either deliberately or irresponsibly caused by some reporters in the national press in 1955, was resolved calmly and fairly by the relevant departments such as the Ministry

of National Education, the Police, and the Prosecutor's Office. What remains is for an elderly student, with his strong memory, to recall the troubles his teacher, the author of the textbook, went through in those days.

Author Contribution Rates

The author contributed to all study.

Ethical Declaration

All rules included in the "Directive for Scientific Research and Publication Ethics in Higher Education Institutions" have been adhered to, and none of the "Actions Contrary to Scientific Research and Publication Ethics" included in the second section of the Directive have been implemented.

Conflict Statement

The author declares no competing interests.

Türkçe Sürümü

Giriş

Türkiye’de Cumhuriyetin ilanından sonra eğitim sisteminin özellikle de ders kitaplarının cumhuriyet rejimi anlayışına uygun düzenlenmesi önemli bir mesele olmuştur. Millî Eğitim Bakanı Hamdullah Suphi Tanrıöver’in ikinci döneminde 19 Mayıs 1925 tarihinde yayımladığı Mektep Kitapları Hakkında Talimatname ile gerek ilkokul gerekse ortaokul ve lise ders kitaplarının nasıl olması gerektiği konusunda yasal bir çerçeve ortaya konulmuştur (Faik Reşit, 1927, s.484-499). Burada ilginç bir şekilde ortaokul ve liselerde Hayvanat, Nebâtât, Fizyoloji, Arziyyât, Fizik, Kimya, Riyâziyyat, Felsefe, Coğrafya, İctimâiyyât, Mihanik (Mekanik), Kozmoğrafya, Musellesât (Trigonometri), Musiki, Ev İdaresi, Çocuk Bakımı gibi derslerin kitaplarının Amerika’nın ve Avrupalı devletlerin liselerinde öğretimi yapılan kitaplar arasından seçilebileceği ve tercüme edilebileceği belirtilmektedir.

1 Kasım 1926’da Mustafa Kemal Atatürk’ün TBMM (Türkiye Büyük Millet Meclisi) konuşmasında yer verdiği gibi “Memlekette talim ve tedrisi, ilmî ve müstakil bir merkezden sevk ve idare maksadı ile tasavvur edilen Talim ve Terbiye Dairesi tesis edilmiştir” (Millî Eğitim Bakanlığı, 2009, s.2). Tarihsel süreçte Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Heyet-i İlmîyeler ve Millî Eğitim Şûralarında alınan ve Bakan tarafından onaylanan kararlar doğrultusunda, yayınladığı ders kitabı yazma ve inceleme yönetmelikleriyle ders kitaplarının çağdaş ülkeler seviyesi ve/veya üstünde olması için bir politika üretmiştir. Bu politikanın uygulamadaki örneklerinden birisini Talim ve Terbiye Kurulu üyesi İhsan Sungu (1927, s.1-6) tarafından Terbiye adlı dergide kaleme alınan "Mektep Kitabı" adlı makalede görmek mümkündür. Sungu bu yazısında kitaptan nasıl yararlanılacağı ve okul ders kitabının nasıl olması gerektiğini ilerlemeci bir bakış açısıyla ele almaktadır. Bu anlayışın hayata geçirilmesi çabalarından birisi 1927 yılında, en iyisini seçmek üzere ders kitapları yarışmalarının açılmasıdır. 1930’lardan sonra ise Atatürk döneminin en önemli işlerinden birisi, haftalık ders çizelgelerinde görülmeye başlanan Kozmoğrafya, Biyoloji vb. derslere özgü kaliteli ve ilerlemeci mantığa göre yazılmış ders kitapları ortaya çıkmasıdır. Bu çerçevede 1933’te Ali Yar’ın Kozmoğrafya kitabı liselerde ders kitabı olarak kabul edildi (Unat, 2016, s.2076).

1933’te Reşit Galip döneminde çıkarılan bir kanun ile ders kitaplarının basım ve dağıtım işinin, ihaleyi alan müteahhitler yoluyla yapıldığı bilinmektedir (Kuşci, 2021, s.58). Bu durum, ‘talim ve tedrisi, ilmî ve müstakil bir merkezden sevk ve idare’ anlayışı ile de uyumludur. Aynı anlayışın 1930’ların sonunda da var olduğu görülmektedir. Millî Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel döneminde 1939’da toplanan I. Maarif Şûrası’nda devlet kitabı ve serbest kitap konusu tartışılmış; şûra, ilkokul, ortaokul ve lise kitaplarının tek devlet kitabı olarak bakanlık eliyle basılması esasını kabul ederek dağılmıştır. 1945 yılına kadar okul kitapları için her yıl yarışma düzenlenmiş, en iyi kitap devletçe satın alınıp basılmıştır (Başgöz, 1995, s.111-112). Kabul edilen ders kitapları, 1939’dan sonra yayımlanmaya başlanan Tebliğler Dergisi’nde de ilan edilmiştir.

1940’lı yılların ortalarından itibaren dünyadaki siyasi gelişmelerin Türkiye’deki ders kitaplarını da etkilediği görülmektedir. II. Dünya Savaşı döneminde 15-21 Şubat 1943’te toplanan II. Maarif Şûrası’nda alınan kararlarla özellikle öğretim programları ahlâk eğitimi açısından gözden geçirilmiş ve yeni tarih ders kitaplarının yazılması ile ilgili kararlar da alınmıştır. Öte yandan II. Dünya Savaşı’nın sonucunda değişen dengelerle Dünya, ABD ve SSCB’nin öncülüğünü çektiği bir kutuplaşma içine girmiştir. Bu değişim Türkiye’yi de etkilemiş, siyaset kadar eğitim sistemi de gelişmeler doğrultusunda değişime uğramaya başlamıştır. Türkiye, Batı bloğuna girerek hükûmet ve eğitim sistemini demokrasi ve çok partili hayata göre düzenleme girişimlerinde bulunmuştur. Bu dönemde ABD; Truman Doktrini, Marshall Planı, NATO, Çevreleme Stratejisi ve Yeşil Kuşak Projesi gibi dış politika stratejilerini ortaya atmış, Türkiye de bu politikaların dışında kalamamıştır. II. Dünya Savaşı sonrası Truman ve Marshall yardımlarından yararlanan Türkiye de, Fulbright Eğitim Komisyonu, TBMM’den geçen 13 Mart 1950 tarih ve 5596 sayılı

kanun çerçevesinde faaliyetlerine başlamıştır. Örneğin bu yıllarda öğretmen yetiştirme alanında istihdam edilen yabancı uzmanların çoğu Amerikalı olarak tayin edilmiştir (Şahin, 1996, s.230).

Esasen 1950'li yıllar, Türk Eğitim Sisteminin kıta Avrupası etkisinden Amerikan Eğitim Sistemi etkisine daha fazla girmeye başladığı bir dönemdir. Örneğin 1953'te öğretmen yetiştirme programından bir kıta Avrupası geleneği olan pedagoji tarihi dersi kaldırılmıştır. 1954'te Köy Enstitülerinin programı ile İlköğretmen Okullarının programlarının birleştirilmesi olayı da bu siyasi değişimin eğitim alanındaki örneği olarak görülebilir. Diğer yandan çok partili hayata geçtikten sonra Türkiye'de tek devlet kitabı tekeli kalkmış ve serbest rejime yeniden dönülmüştür (Başgöz, 1995, s.114).

1930'lardaki eğitim anlayışının 1950'lerde değişmesi doğal olarak ders kitapları ile ilgili konulara da yansımıştır. Bu yıllarda ders kitaplarının seçilmesi, basılması ve dağıtılması 6 Haziran 1949'da kabul edilen 5429 sayılı kanun, 3 Mart 1952 tarih ve 684 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayımlanan yönetmelik doğrultusunda planlanmıştır (Çapa, 2014, s.61-62). Bu bağlamda, dönemin ders kitapları ile ilgili kararları ve eleştirileri değerlendirirken yaşanan değişim ve nedenler dikkate alınmalıdır. Dönemin önemli ve başarılı okulları arasında İstanbul'da bulunan Kabataş Erkek Lisesi bu dönemin ders kitapları ile ilgili gelişmelerin ve tartışmaların takip edilebileceği önemli örneklerden birisidir. Kabataş Erkek Lisesi, 1908 yılında İstanbul'un Ortaköy semtinde açılan ve açıldığı dönemden itibaren Türk Eğitim tarihinde nitelikli öğrenciler mezun eden bir okuldur. Araştırmanın konusunun çıkış noktasını oluşturan Kabataş Erkek Lisesi 1954-55 dönemi Haziran mezunu K. S. de bu nitelikli mezun öğrencilerden biridir. Kendisi ile 26 Haziran 2017'de okul anıları üzerine sözlü tarih çalışması yaptığımız K. S., okul anıları arasında özellikle astronomi dersi öğretmeni Şerafettin Çintan'ın başına gelenler üzerinde durmuştur. Görüşmenin yapıldığı sırada 81 yaşında olan 1936 doğumlu K. S. şunları aktarır: "Şerafettin Çintan'ı Astronomi ders kitabında bir göktaşı üzerindeki Stalin'in bıyıkları resmi ile komünizm propagandası yapıyor diye Emniyet'e şikâyet etmişler. Hoca Emniyet'e götürüldü ve neşesi kalmadı." Aynı olay, Öymen'in 18 Mart 1975'te *Milliyet* gazetesindeki köşesinde paylaştığı anılarında da yer almaktadır. Bu türden sözlü tarih kırıntıları tarih meraklısına, belgelere dayalı tarih araştırması için yeni ufuk açmaktadır. Aradan geçen yıllara rağmen, yaşlı ama hafızası kuvvetli bir öğrencinin, sınıf içinde öğretmeninin sıkıntılı günlerini bütün berraklığı ile hatırlaması, Türkiye'de öğrenci-öğretmen ilişkisinin samimiyetini göstermesi açısından da ayrıca önemlidir.

Bir okulun nitelikli eğitim kurumu olmasının elbette birçok etkeni vardır. Ancak bunlar arasında en önemlisinin öğretmen olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Şerafettin Çintan Kabataş Erkek Lisesi'nin yetkin öğretmenlerinden birisidir. Eşme'nin (2003, s.32) Yüksek Öğretmen Okulları adlı eserinden Şerafettin Çintan'ın, "Şeref Çintan" kaydıyla 1918'de Darülmualimin-i Âliye'nin riyaziye bölümü mezunu olduğu anlaşılmaktadır. Pek çok diğer okul ders kitaplarında olduğu gibi, astronomi ders kitabının yazarının da Yüksek Öğretmen Okulu kökenli olması Türk eğitim tarihinde önemli bir geleneğe işaret etmektedir. Bazı kitaplarında ismi Şerafettin Çintan, bazılarında ise Şerefettin Çintan diye geçmektedir. Hatta ders kitaplarının dış ve iç kapak sayfalarındaki isimler bile farklılık göstermektedir. 1954-55 mezunlar albümünde isminin Şeref Çintan olarak yazıldığı görülmektedir. Bu yazıda en son kullanımı olan Şerafettin Çintan ismi esas alınmıştır. Şerafettin Çintan, 15 Mart 1975 tarihinde vefat etmiştir.

Bu makalede 1955 Kabataş Erkek Lisesi mezunu K. S.'nin sözlü tarih anlatısından yola çıkarak Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi ve Millî Kütüphane çalışanlarının da yardımıyla dönemin gazetelerine, Talim ve Terbiye Kurulu kararlarına ulaşıldı ve olay siyasi ve pedagojik ortamı bağlamında ele alınarak aktarılmaya çalışıldı. Bu çalışmada Türk basınında 9 Mart 1955'te başlayıp 17 Mart 1955'te biten ve 9 gün süren astronomi kitabındaki resme dair gelişen olayın serencamını bir bütün olarak ortaya koymak amaçlandı. Bu yöntem, aynı konuyu ve süreci iyi analiz etmeden toptancı bir bakış açısıyla üretilen günümüz ikinci elden kaynaklarının da daha iyi değerlendirmesine yol açabilir.

Bu kapsamda çalışmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Şerafettin Çintan'a ait astronomi kitabı ile ilgili olay dönemin gazetelerine nasıl yansımıştır?

2. 1950’li yıllarda Talim ve Terbiye Kurulunun astronomi ders kitaplarına ilişkin aldığı kararlar nelerdir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Araştırma nitel metodoloji doğrultusunda yapılandırıldı. Bilindiği gibi nitel metodoloji alguların, olguların ve olayların kendi ortamında, çeşitli açılardan topyekûn bir şekilde ortaya konulmasına yönelik süreçleri kapsamaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2010). Araştırılması hedeflenen olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyalleri inceleme fırsatı sunması, konuya farklı açılardan odaklanmaya olanak sağlaması ve amaca uygunluğu nedeniyle çalışmada doküman inceleme kullanıldı.

Veri Kaynağı

Çalışmanın veri kaynağı olarak Şerafettin Çintan tarafından hazırlanan astronomi ders kitabı, Talim ve Terbiye Kurulunun astronomi ders kitapları ile ilgili kararları ve dönemin gazetelerinden yararlanıldı. Bu amaçla 9–17 Mart 1955 tarihleri arası ulaşılabilen ulusal gazetelerden Cumhuriyet, Milliyet, Akşam ve Vatan yansız bir şekilde incelendi. İlgili gazetelerde çıkan yazılar elbette dönemin özellikleri ve gazetelerin nitelikleri göz önünde tutularak değerlendirildi. Örneğin, Cumhuriyet gazetesi tirajı, 1954 yılından itibaren muhalif yazılarından dolayı Demokrat Parti iktidarının siyasi ve ekonomik baskılarıyla düşmüştü (Topuz, 2003, s.218). Ali Naci Karacan tarafından 3 Mayıs 1950 yılında kurulmuş olan Milliyet gazetesi, Demokrat Parti’nin ilk yıllarında iktidara yakın bir politika izlemişti. Demokrat Parti’nin son yıllarında ise gazete muhalif bir tutum sergiledi (Topuz, 2003, s.209-213). Akşam gazetesinin kurucusu Necmettin Sadak’tı. Nitekim bu gazetenin CHP iktidarda olduğu sırada CHP’yi desteklediği, Necmettin Sadak’ın CHP’den milletvekilliği ve Dışişleri Bakanlığı yaptığı bilinmektedir. Öymen’e göre (2007, s.80-87) Akşam, çizgisini değiştirmeyen İstanbul gazetelerindedir. Takip edilen diğer kaynak olan Vatan gazetesi 1939 yılında çıkmaya başlamış olup sahibi Sinan Korle, başyazarı Ahmet Emin Yalman idi. Gazete, çok partili sisteme geçiş aşamasında Demokrat Parti yanlısı bir tutum çizdi (Tokmak, 2007, s.106-107). 1952’den sonra DP’nin laiklik politikalarındaki tavizleri üzerine muhalefete başladı.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışma kapsamında veriler toplanırken konuya yönelik gazeteleri tespit etmek amacıyla, Millî Kütüphane’nin e-arşivinden ve diğer gazete arşivlerinden yararlanıldı. Belirlenen ölçütlere uygun 4 farklı gazetede haberler tespit edilerek gazeteler gün ve gün tarandı ve sinoptik bir okuma ile gazetelerdeki ortak ve farklı anlatımlar tespit edildi. Ayrıca gazete haberlerindeki yorumlar Talim ve Terbiye Kurul Başkanlığı kararları da göz önüne alınarak değerlendirildi.

Çalışmada toplanan verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniği kullanıldı. Özellikle daha önceden tespit edilen temalara göre özetleme ve yorumlamaya fırsat vermesi, sistematik ve açık bir şekilde verileri açıklama olanağı sunması ve doğrudan alıntılara sık sık yer vermeye imkân sağlaması gibi nedenler betimsel analiz tekniğinin kullanılmasında etkili oldu. Bu doğrultuda öncelikle verilerin hangi kategoriler ve temalar altında inceleneceği belirlendi. İkinci aşamada kategori ve temalar doğrultusunda veriler okundu ve düzenlendi. Üçüncü aşamada veriler tamamlanarak doğrudan alıntılarla da desteklendi. Son olarak ortaya çıkan veriler anlamlı bir hâle getirilerek karşılaştırmalı olarak sunuldu. Öte yandan çalışmanın veri analizinin geçerlik ve güvenilirliği yapılırken inandırıcılığa, aktarılabilirliğe, tutarlılığa ve teyit edilebilirliğe dikkat edildi. Bu doğrultuda veri kaynakları derinlemesine incelendi, farklı kaynaklardan veri toplamaya çalışıldı. Veriler araştırmacı üçgenlemesine tabi tutularak alanında iki uzman akademisyen tarafından incelendi, içerik üzerinde uzlaşılan verilerden oluşturuldu. Toplanan veriler ayrıntılı bir şekilde açıklandı ve yorumlandı (Yıldırım & Şimşek, 2010).

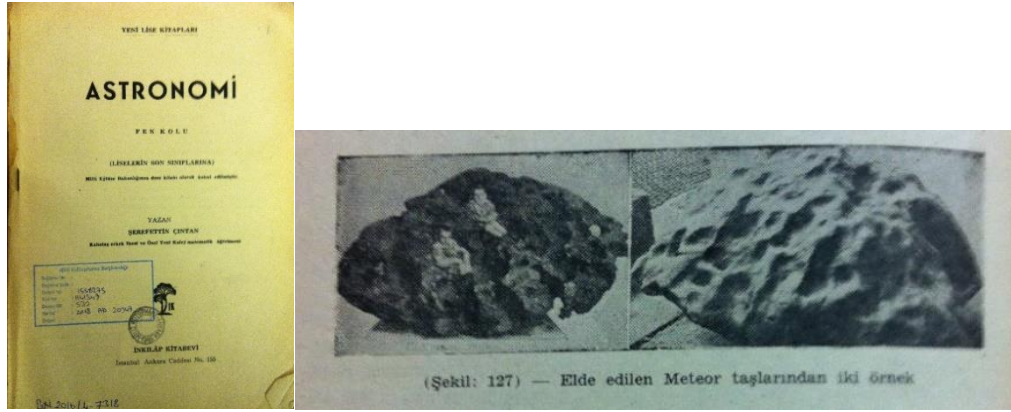
Bulgular

Çalışma kapsamında toplanan verilerin çözümlenmesi sonunda ortaya çıkan bulgular aşağıda açıklanmıştır:

1. Şerafettin Çintan'a ait astronomi kitabı ile ilgili olay dönemin gazetelerine nasıl yansdı?

Olay ile ilgili ilk haber 9 Mart 1955 tarihli Cumhuriyet gazetesinde şöyle ele alınmıştır. 8 Mart tarihinde İstanbul İli Emniyet Müdürlüğüne önemli bir ihbar yapılmıştır. Öğretmen Şerafettin Çintan tarafından lise son sınıf talebeleri için hazırlanan astronomi kitabının sayfelerinin birinde meteor taşı üzerinde Stalin ile Lenin'in resimlerinin bulunduğu Emniyet makamlarına ihbar edilmiştir.

9 Mart 1955 tarihli Milliyet gazetesinde muhabir Bedirhan Çınar haberi şöyle vermektedir; "Liselerde okutulan astronomi kitabındaki şekiller arasına Stalin ve Lenin'in resimlerini de konduran müellif ve matbaacı hakkında takibat açıldı". Kitabın 1954 yılı basımı olduğu, liselerde okutulmak üzere Maarif Vekâleti tarafından kabul edildiği ve komünizm propagandası yapılmak istendiği iddia edilmiştir. Muhabir, kitabın birinci baskısının 95. ve ikinci baskısının 142. sayfasında Stalin ve Lenin resimlerinin bulunduğunu belirtmiştir (bkz. Şekil 1). Haberde bilhassa fotoğrafta Stalin'in kaş ve meşhur pos bıyık ile hemen fark edildiği vurgulanmıştır. Muhabir, kitabın resmi liselerden birinde Matematik dersi okutan Ş. Ç. adında bir öğretmen tarafından yazıldığını belirtmektedir. Yazıda tahkikatın başladığı, öğretmenin ifadesine başvurulacağı ve kitabın toplattırılacağına yer almıştır.

Şekil 1. Astronomi Kitabındaki Meteor Görseli

9 Mart 1955 tarihli *Akşam* gazetesi "Üç Senedir Liselerde Okutulan Bir Kitap Toplattırıldı" başlığıyla astronomi kitabındaki göktaşının üzerinde Stalin ve Lenin portreleri görüldüğü için kitabın toplattırıldığını haber vermiştir. İddiaya göre kitabın 92. sayfasındaki göktaşının (meteor) içindeki resimlerden birisi Stalin, diğeri de Lenin'in portreleridir. Kitap 1952'de yazılmış olup, Talim ve Terbiye Kurulunun 18 Temmuz 1952 tarihinde 94 nolu karar ile liselerde okutulması kabul edilmiştir.

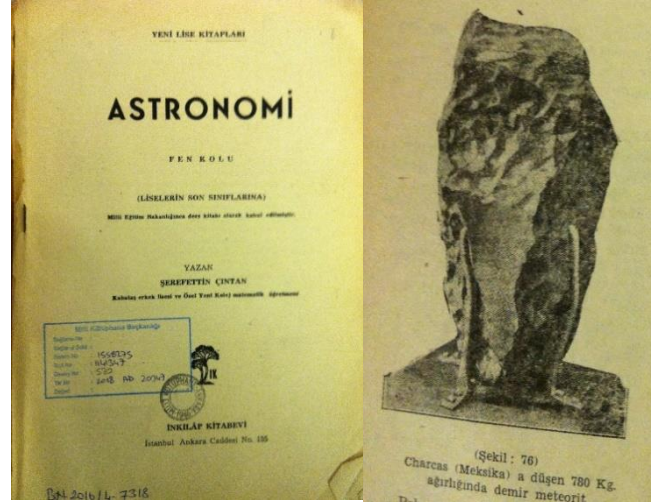
10 Mart 1955 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi mezkûr resmin incelenmesi için Maarif Vekâletine gönderildiğini okuyucularına haber vermiştir. Bu haberde Şerafettin Çintan'ın gazetecilere şöyle bir beyanat verdiği aktarılmaktadır:

"Son derece müteessir bulunuyorum. Adı geçen resim hakkında ilk defa geçen sene Kuleli Lisesi tarafından, birkaç ay evvel de Bursa Işıklar Lisesi talebeleri tarafından iki ihbar yapıldı. Ben geçen sene Kuleli Askerî Lisesinde hoca iken, resmin orjinalini derhal Ankara'ya vekâlete gönderdim. Resmin orjinali bir Alman mecmuasından alınmıştır. Aynı resmi, senelerce evvel Yer-Gök Bilgisi-(Astronomi) adlı bir kitapta da neşretmişim."

Çintan'ın Maarif Vekâletine bilgi notu gönderdiği zaman hukuk fakültesi mezunu Celal Yardımcı, Millî Eğitim Bakanı (17 Mayıs 1954-9 Aralık 1955) idi (Gündüz, 2019, s.81). 10 Mart tarihli Milliyet gazetesindeki habere göre ders kitabı, Müdde-i Umumilik ve siyasi polisçe tetkik edilmektedir. Kendisiyle görüşülen Şerafettin Çintan şunları demiştir;

“Adı geçen resmin aslı sekiz-on sene evvel çıkardığım Yer-Gök Bilgisi’nde de vardır. Meteor taşındaki resimler iki çocuğa aittir. Bunlar meteor taşının büyüklüğü hakkında bir fikir verebilmek için taşın üzerine yerleştirilmiştir.”

Çintan’ın (1947, s.88) Yer-Gök Bilgisi-(Astronomi) adlı ders kitabı incelendiğinde “Meteoritler, Bolitler” konusunda Meksika’ya düşen 780 kg ağırlığındaki demir meteorit fotoğrafı paylaşıldığı görülmektedir (bkz. Şekil 2).

Şekil 2. Yer-Gök Bilgisi-(Astronomi) Kitabındaki Meteor Görseli

10 Mart'ta Milliyet gazetesinde Peyami Safa, *Objektif* adlı köşesinde bu olayı “Yeraltı Fitnessinin Yeni Delilleri” adlı yazısına taşımıştır. Gazetede şu ifadelere yer verilmiştir:

“Muazzam kızıl şebekenin her yeri saran gizli faaliyetlerinden bahsederken, çünkü Milliyet’te çıkan Astronomi kahpeliğinden haberim yoktu... Gazetede ki küçülmüş kopyasına lubla (büyütle) görülebilecek pos bıyıklı Stalin ve Lenin yan yana oturmuş milli gafletimize gülüyorlar. Bu kitabı bir Türk öğretmen çıkarmıştır...”

Aynı yazısında Peyami Safa, orak ve çekiç remzini (işaretini) tablosuna kurnazca sokuşturan bir Türk ressamın tevkif edildiğinden de söz etmektedir.

10 Mart 1955 tarihli *Vatan* gazetesi olayı okuyucularına “Lenin ve Stalin’in resmi bulunan kitap tetkik ediliyor” haberi ile ulaştırmıştır. Bu mevzuda kendisiyle konuşulan İstanbul Emniyet Müdürü Alâeddin Eriş suç unsuru bulunursa, durumu Müdde-i Umumiliğe havale edeceğini söylemiştir. Kendisiyle konuşulan Kabataş Lisesi Matematik öğretmeni Şerafettin Çintan şu açıklamayı yapmıştır:

“Bu resmin aslı Almanca bir mecmuada bulunmaktadır. Biz de kitaba oradan aldık. Aslı tetkik edilecek olursa, orada da iki adam (çocuk olmalı) resmi bulunacaktır. Mevzubahis meteor taşının büyüklüğü hakkında bir fikir vermek üzere, bu taş üstüne iki adam (çocuk olmalı) oturtularak, resim çekilmiştir.”

11 Mart 1955’te bu sefer Cumhuriyet gazetesi aynı olayı “Bir Kitapçıya Oynanan Oyun” başlıklı haberiyle vermektedir. Stalin ve Lenin resimleri diye ihbar edilen resmin Amerika’da neşredilen kitaptaki aslı paylaşılarak bunların iki çocuk fotoğrafı olduğu bilgisi paylaşılmaktadır. Resmin kaynağı olarak Clyde Fisher ve Marian Lockwood’un 1950’de New York’ta basılan astronomi kitapları gösterilmektedir. Gökte taşının büyüklüğünü göstermek için iki çocuk taş üzerine oturtulmuştur. Bu haberde ihbarın rakip kitapçılar tarafından yapıldığı ve teessürle takbih edildiği (kınandığı) yazılmaktadır.

11 Mart 1955’te Milliyet gazetesinde Peyami Safa, “Bir Kısım Hastalıklar Gibi” başlıklı yazısına düştüğü ek açıklamada İnkılâp Kitabevi sahibi Garbis Fikri’nin İngilizce kitabı getirerek gösterdiğini, resim

iyi basıldığı için meteorun girintileri ve çıkıntıları içinde çocukların fotoğrafının vuzuhla görüldüğünü belirtmektedir. Peyami Safa, bu kanıtın değerli Türk öğretmenin masumiyetine işaret ettiğine kanaat getirdiğini ve bunu açıklamayı da bir vicdan borcu telakki ettiğini belirtmektedir. Yine 11 Mart 1955 tarihli Milliyet gazetesi ortaokullarda okutulan Örnek Yazılar kitabının kapağındaki resmin bir kısmının Stalin profiline benzediği hakkında İstanbul polisine ihbar yapıldığını yazmaktadır.

12 Mart 1955'te Milliyet gazetesinde Peyami Safa, "Ma'hûd Astronomi Kitabı" başlıklı yazısında bir dostunun 'Türkçe kitaptaki resme pertavsızla baktınız mı?' sorusu üzerine "galiba becerikli ve sinsi bir el, çocuklardan birinin yüzünü Stalin'in minyatür portresi haline getirmiş... bundan başka kitabın matbaaya gelen yazarı, resmin bize editör tarafından İngilizce kitaptan değil, Almanca bir mecmuadan alındığını söylemiş!" Peyami Safa, "Eğer bu Stalin'in resmi ise başımızın üstünde göktaşlarından daha büyük ve ağır semavi afetler dolaşıyor demektir. Hele bu afetlerin astronomi kitabındakinden çok daha başka sayısız belirtileri her yerde görüldüğü şu anda" diye yazmaktadır.

Nihayet 17 Mart 1955 tarihli Milliyet gazetesinde, "Müdde-i Umumilik Kitabın Yazarı İçin Bir Tahkikat Açmaya Mahal Görmedi" haberi yer almıştır. Bu habere göre Adli Tıp Müdürlüğü Fizik şubesi raporunu 16 Mart'ta verdi. Raporda bıyığa benzeyen şekillerin ise klişe hatasından ileri geldiği belirtilmektedir. Öte yandan 17 Mart 1955 tarihli Vatan gazetesi de astronomi kitabı hakkındaki tahkikatın bittiğini haber vermektedir. Savcılıkça astronomi kitabı üzerindeki resimler tetkik ettirilmiş ve bu resimlerin Lenin ve Stalin olmadığı, bunların birer çocuk oldukları ve resmin üzerindeki bıyığa benzer şekillerin ise klişe bozukluğundan ileri geldiği anlaşılmıştır. Savcılık, kitabı yazan şahıs hakkında herhangi bir tahkikata lüzum görmemiştir.

2. 1950'li yıllarda Talim ve Terbiye Kurulunun astronomi ders kitaplarına ilişkin aldığı kararlar nelerdir?

Türkiye'de lise astronomi ders kitabı olarak en eski tarihli kitap 1940 tarihli olup Nüzhet Gökdoğan'a aittir ve devlet matbaasında basılmıştır. 1947 ve 1949 baskılarından anlaşılacağı üzere tek kitap olarak 1950'ye kadar kullanılmıştır. Bakanlık, bu tarihlerde tıpkı çağdaş ülkelerdeki gibi tek ders kitabı yerine alternatif ders kitapları yaklaşımını benimsemiştir.

11 Mart 1955 tarihli Cumhuriyet gazetesinin bu yalan ihbarın rakip kitapçılar tarafından yapıldığı haberi, TTKB'nin 1950'lili yıllarda astronomi ders kitapları hakkında aldığı kararlar göz önüne getirilerek test edilebilir. Kabataş Erkek Lisesi ve Özel Yeni Kolej matematik öğretmeni Şerafettin Çintan'ın lise 4. sınıfların fen kolu için hazırlanmış olduğu Yeni Lise Kitapları Astronomi adlı kitabını, Talim ve Terbiye Dairesi, 18 Temmuz 1952'de 94 sayılı karar ile ders kitabı olarak kabulü hususunu Bakanlık Makamına arza sundu.

28 Temmuz 1952'de ise 171 no'lu karar ile Fethi Yücel'in liselerin fen ve edebiyat kolu için hazırladığı *Astronomi* kitabının kabulü Bakanlık Makamına arz edildi. Demek ki aynı tarihlerde iki farklı ders kitabı kabul edilmiş bulunmaktadır. Her iki kitabın da 1952'de İnkılâp Kitabevi tarafından basıldığı bilgisi bu iki kitabın rakip olamayacağına kanıt niteliğindedir. 28 Temmuz 1952'de Talim ve Terbiye Kurulu tarafından ders kitabı olarak kabul edilen Turan Tan ve Muhittin Erev'in *Astronomi Dersleri* kitabı (Üçler Matbaası) ise edebiyat kolu için hazırlanmıştır. Bu kitap da Edebiyat koluna yazıldığı için Çintan'ın kitabının rakibi olamaz.

Talim ve Terbiye Dairesi, 8 Nisan 1953'de 107 sayılı karar ile Şerafettin Çintan'ın lise 4. sınıfların edebiyat kolu için hazırlanmış olan *Yeni Lise Kitapları Astronomi* adlı kitabını, ders kitabı olarak kabulü hususunu Bakanlık Makamına arza sunmuştur. 6 Ekim 1954'te 200 sayılı karar ile Şerafettin Çintan'ın fen kolu için hazırlanmış olduğu *Astronomi* kitabı liselerin son sınıf müfredatına uyduğundan 1955-56 ders yılından itibaren üç yıl daha uzatılmıştır. 8 Ekim 1954 tarih ve 202 sayılı karar ile Prof. Dr. Nüzhet Gökdoğan ve Ord. Prof. Dr. W. Gleisberg'in *Kozmoğrafya Astronomi* kitabının da süresi 3 yıl uzatılmıştır. Gleisberg'in 1952 basımı *Kozmoğrafya* kitabı da İnkılâp Kitabevi'nin bir kitabıdır. 31 Aralık 1955'te 274 sayılı karar ile lise 4. sınıfların edebiyat kolu için hazırlanmış olan *Lise Astronomi* kitabının okutulma süresi 1956-57 ders yılından itibaren üç yıl müddetle uzatılmasının arzı kararlaştırılmıştır. Özellikle Gökdoğan, Gleisberg ve Çintan'ın biraraya gelip 18 Mayıs 1954'te Türk Astronomi Derneği'ni kurmaları,

aralarındaki mesleki dayanışmaya da işaret etmektedir (Etker, 2012, s.25). Buradan çıkarılan netice şudur; ihbarın rakip kitapçılar tarafından yapılması da zayıf bir ihtimaldir.

Tartışma ve Sonuç

Roger J. Williams (1986, s.39) gibi fen kökenli eğitim düşünürlerinin, liseye giden herkesin öğrenmesi gereken koordine edilmiş bilgi kategorileri arasında astronomiyi (Dünya, Güneş, Ay ve Yıldızlar hakkında) birinci sıraya yerleştirdiği görülmektedir. Cumhuriyeti kuran kuşağın daha 1940'larda bu dersin önemini görüp lise haftalık ders çizelgelerine eklemeleri çok manidardır. 4 Ekim 1957'de Rusların Sputnik Füzesi'ni fırlatabilmesi, Alman teknoloji transferinin yanı sıra havacılık alanında yetişmiş yerli teknik elemanların nicelik ve niteliğine de bağlıdır. Maalesef Türkiye'de lisedeki bu dersin böyle bir ekosistem oluşturma konusunda yeterli olmadığı söylenebilir. Talim ve Terbiye Kurulunun 1978'e kadar Astronomi ders kitabı kabulü ve kitapların süre uzatımı kararlarından da anlaşılacağı üzere piyasadaki farklı ders kitaplarının varlığı ile geçmişte bir tür altın çağ yaşanmıştır. Astronomi dersleri 1992'den sonra seçmeli dersler grubunda Astronomi ve Uzay Bilimleri adıyla yer almaya başlamış, 2010'da Türk Astronomi Derneği'nin katkılarıyla öğretim programı güncellenmiş ve 2012'de programa uygun ders kitabı kabul edilmiştir (Taşcan & Ünal, 2015, s.31-32). Bu ders günümüzde liselerin haftalık ders çizelgesinde Astronomi ve Uzay Bilimleri adıyla seçmeli dersler havuzunda yer almaktadır.

Gerek I. Dünya Savaşı gerekse II. Dünya Savaşı sürecinde devletler propaganda faaliyetlerinde yoğun çabalar sarf etmişlerdir. Propaganda afişleri ve broşürlerle başlayan süreç, kitle iletişim araçlarına evrilen bir biçimde yaygınlaşmaya devam etmiş, hatta Nazi Almanya'sı Propaganda Bakanı Goebbels milyonlarca ucuz radyo setinin hükümet desteğiyle Alman vatandaşlarına ve Fransa'nın kuzeyi gibi komşu ülkelere dağıtılması gibi bir uygulamaya bile imza atmıştır (Smith, 1989, s.153). Yoğunlaşan propaganda faaliyetleri, ülkelerin bu olguya karşı önlem almasına da sebep olmuştur. 1930'larda Amerika'da kaçınılmaz hâle gelen propaganda faaliyetlerinin etkisiyle çeşitli akademisyen, editör ve eğitimcilerden oluşan bir grup tarafından New York'taki Columbia Üniversitesi bünyesinde kurulan ve 1937-41 yılları arasında faaliyet gösteren Propaganda Analiz Enstitüsü (IPA; Institute for Propaganda Analysis) bu çabanın en dikkat çekici kurumsallaşmış örneklerinden biridir. Hazırladıkları broşür, bülten ve yayınlarla tespit ettikleri propaganda tekniklerine karşı toplumun farkındalığını arttırmaya çabalamışlardır (Fondren, 2021). Propaganda faaliyetleri II. Dünya Savaşı sonrasında da içerik ve şekil değiştirerek yaşamaya devam etmiştir.

Apak (2018, s.18), Soğuk Savaş döneminde ABD ve SSCB tarafından kitle iletişim araçlarının propaganda aracı olarak kullanılmasına dikkat çekmiştir. ABD; kitle iletişim araçlarıyla "kızıl korku" yaratmaya çalışıyor, Sovyetler de farklı fikirlere yer vermeyerek tek taraflı yayın yapıyordu. ABD bu korkuyu ülkenin dış politika stratejilerinde olduğu kadar eğitim sistemi içerisinde de dikkatle uygulamaya koydu. 1950'li ve 1960'lı yıllarda Amerika'da John Steinbeck'in Gazap Üzümleri adlı romanı halk ve okul kütüphanelerinde okuyucuya verilmedi. 1953'te Indiana Ders Kitabı Komisyonundan Thomas J. White ders kitaplarından Robin Hood'un çıkarılması için çağrıda bulunmuştu (Indiana Textbook Commission, 1953). UNESCO bile Amerika'da bazı topluluklarda bu kızıl korkusunun bir açık hedefi olmuş ve materyallerinin okullara sokulmasına izin verilmemiştir (Foster, 2000, s.84-85). Batı dünyasında propaganda karşısında kurumsallaşan bu farkındalığın ülkemizde de varlık gösterdiğini söylemek zor olduğu gibi incelenen bu olayda da propaganda okuryazarlığı için kanıt bulmak olası görünmemektedir.

Apak'a göre (2018, s.220) Soğuk Savaş döneminde Amerikan basınında yer alan haber içeriği ve haber söylemi ile Türk basınında yer alan haber içeriği ve haber söylemi arasındaki paralellik dikkat çekicidir. Çintan, ders kitabında kullandığı fotoğrafı batı kaynaklarından aldığının altını çizmiştir. Benzer bir olayın Amerika'da yaşanmaması ders kitaplarındaki görsellerin göreceli olarak daha kaliteli basılmasıyla açıklanabilir. Kök de (2022, s.128) 1950 sonrası Türkiye'deki anti-komünist pratiklerden bazıları için McCarthyilik adlandırılması yapılabileceken, bazıları için "anti-komünist pratik" adlandırılması yapmanın daha yerinde olduğunu ileri sürmektedir. Bununla birlikte, Stalin'in ölümünden (5 Mart 1953) sonra da Menderes'in Sovyet karşıtı tutumundan vazgeçmediğini de eklemek gerekmektedir.

1955'teki Astronomi ders kitabındaki resim olayı, 2000'li yıllarda yapılan üç çalışmada Soğuk Savaş döneminde genelde antikomünist kara propaganda örneği olarak ele alınmaktadır. Derya Çağlar (2006, s.100-101), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde hazırladığı "Kamuoyu Oluşturulmasına Bir Örnek: 1945-1955 Yılları Arasında Gazetelerde Antikomünizm" adlı yüksek lisans tezinde konuya "Stalin Motifi" başlığı altında yer vermektedir. İkinci yazı gazeteci Soner Yalçın'a aittir. Gazeteci Soner Yalçın 20 Mart 2011 tarihli *Hürriyet*'te yazdığı "Kamçılı Kız" adlı yazısında bu olaya kısmen değinmiştir. Yalçın, bu yazısında Şeraffetin Bey'den "Matbaacı Şerafettin Çintan" olarak söz etmektedir. Yukarıda da gösterildiği gibi Çintan, Dârümuallimîn-i Âliye mezunu öğretmen ve ders kitabı yazarıdır. Üçüncü olarak Toklucu (2015, s.40) da Nurcihan'ın Çamaşırları ve Diğer Meseleler adlı eserinde "Stalin'in Bıyıklarıyla Komünizm Propagandası" başlığı ile haberleri kaynaklarına dayalı olarak değerlendirmektedir.

Astronomi ders kitabındaki meteorun boyutlarını göstermek için üzerine oturtulan iki çocuğun bulunduğu görseli Stalin'e benzetme, psikolojideki pareidolia fenomeni ile de oldukça ilgili gibidir. Pareidolia, bulutların ve dağların biçimini bildiğin, sevdiğin ya da korktuğun birine, bir şeye benzetme olarak açıklanabilir. Kumar'a göre (2022, s.19) pareidolia, anlamsız bir kompleksten üretilen görsel bir halüsinasyondur. Burada anlam, gördüğümüz şeye bilinç ve bilinçaltı anılarımızdaki yüzler ya da imajların eklenmesinden gelir ve olmayan bir şey algılanır. Esasen pareidolia, sıradan insanın bilmediği bir konudur. Beynin, gözümüzün önünde o varlık yokken bile anlamlı algı yaratarak, bizi nasıl kandırabileceğini gösteren garip bir bireysel meseledir. Bireyler etrafındaki nesnelere ve eşyaları kişisel olarak bir şeylere benzetebilirler. Toplumun neredeyse çoğunluğunun aynı görüntüyü aynı şeye benzetmesi ise toplumsal histerinin habercisi niteliğindedir.

Çintan, 1954'te İstanbul Kuleli Askerî Lisesinden ve birkaç ay önce de Bursa Işıklar Askeri Lisesi öğrencilerinden ihbar yapıldığını aktarmaktadır. Bu ihbarların yatılı okul hayatı süren askerî öğrencilerden gelmesi oldukça düşündürücüdür. Sözlü tarih yaptığımız Kabataş Erkek Lisesi 1954-55 yılı Haziran ayı mezunu K. S., öğretmeni Şerafettin Çintan'ın bu olaydan dolayı çok üzgün olduğunu ve Bakanlığa gerekli bilgi notunu ulaştırdığını belirtmiştir. Öte yandan Şerafettin Çintan tarafından yazılan ders kitabındaki görselden hareketle Millî Eğitim Bakanlığı bünyesindeki soruşturma süreci ve Türk basınında çıkan haberlerin zamanlamasına dikkat edildiğinde Bağdat Paketi (24 Şubat 1955) ile de tescillenen "antikomünist" bloğun sözcülüğünün en güçlü olduğu döneme rastladığı görülmektedir.

Sonuç olarak; 1955'te ulusal basındaki bazı muhabirlerin kasıtlı ya da sorumsuzlukla yol açtığı bu olayı, Millî Eğitim Bakanlığı, Emniyet, Savcılık gibi ilgili birimler serinkanlılıkla ve adil bir şekilde çözüme kavuşturmuştur. Geriye yaşlı bir öğrencinin güçlü hafızasıyla ders kitabının yazarı öğretmenin o günlerde yaşadığı sıkıntıları hatırlaması kalmıştır.

Yazar Katkı Oranı

Yazar çalışmanın tümüne katkı sunmuştur.

Etik Beyan

"Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesinde" yer alan tüm kurallara uyulmuş ve yönergenin ikinci bölümünde yer alan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemlerden" hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Çatışma Beyanı

Yazar çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmadığını beyan etmektedir.

References

- Akşam. (1955, 9 Mart). Üç senedir liselerde okutulan bir kitap toplattırıldı. s.2.
- Apak, D. (2018). *Soğuk Savaş Döneminde algı yönetimi ve haber-propaganda ilişkisi* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Başgöz, İ. (1995). *Türkiye'nin eğitim çıkmazı ve Atatürk*. Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı .
- Cumhuriyet. (1955, 9 Mart). Bir okul kitabı hakkında ihbar. s.3.
- Cumhuriyet. (1955, 11 Mart). Bir kitapçıya oynanan oyun. s.1-7.
- Cumhuriyet. Stalin'le Lenin'in Astronomi kitabındaki resimleri. (1955, 10 Mart). s.2.
- Çağlar, D. (2006). *Kamuoyu oluşturulmasına bir örnek: 1945-1955 yılları arasında gazetelerde antikomünizm* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.
- Çapa, M. (2014). Milli Eğitim Bakanlığı'nın yetki ve uygulamaları çerçevesinde ders kitapları (1950-1960). *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 54, 59–70.
- Çınar, B. (1955, 9 Mart). Bir okul kitabı toplatılıyor. *Milliyet*, s. 1–7.
- Çintan, Ş. (1947). *Yer-gök bilgisi-astronomi*. Tan Matbaası.
- Çintan, Ş. (1953). *Yeni lise kitapları astronomi fen kolu (lise son sınıflarına)*. Tan Matbaası.
- Çintan, Ş. (1958). *Yeni lise kitapları astronomi (lise son sınıf edebiyat kolu için)* (3. bs.). İnkılap Kitabevi.
- Demir, Y. K. (2006). *Soğuk Savaş sırasında Amerikan propagandası-Türkiye örneği* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Kırıkkale Üniversitesi.
- Eşme, İ. (2003). *Yüksek öğretmen okulları*. Bilgi-Başarı Yayınevi.
- Etker, Ş. (2012). Ord. Prof. Dr. Wolfgang Gleissberg'in Türk Astronomi Derneği başkanlığı. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, 14(1), 25–44.
- Faik, R. (Unat). (1927). *Maârif düsturu* (C.1). Milli Matbaa.
- Fisher, C., & Lockwood, M. (1950). *Astronomy*. John Wiley&Sons Inc.
- Foster, S. J. (2000). Politics, propaganda, and public school textbooks. *Counterpoints*, 87, 83–105.
- Fondren, E. (2021). "We are propagandists for democracy": The Institute for propaganda analysis' pioneering media literacy efforts to fight disinformation (1937–1942). *American Journalism*, 38(3), 258–291. <https://doi.org/10.1080/08821127.2021.1950481>
- Gökdoğan, N. (1940). *Astronomi*. Maarif Matbaası.
- Gündüz, M. (2019). Milli Eğitim Bakanı Celal Yardımcı ve eğitim alanındaki faaliyetleri. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 35, 79–108.
- Kök, E. (2022). *Türkiye'de anti-komünizm pratiği ve McCarthycilik: 1950-1982* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Kumar, N. (2022). Pareidolia-a weird phenomenon. *International Journal of Research in Engineering and Science*, 10(4), 18–36.
- Kuşçi, A. (2021). *Türk eğitim tarihi (1923–1950)*. İksad Publishing.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2009). *1926'dan 2009'a Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı albümü*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Kararları, 1952/94 (1952). <https://ttkb.meb.gov.tr/www/gecmisten-gunumuze-kurul-kararlari/icerik/152>
- Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Kararları, 1952/108 (1952). <https://ttkb.meb.gov.tr/www/gecmisten-gunumuze-kurul-kararlari/icerik/152>
- Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Kararları, 1952/171 (1952). <https://ttkb.meb.gov.tr/www/gecmisten-gunumuze-kurul-kararlari/icerik/152>

- Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Kararları, 1952/175 (1952).
<https://ttkb.meb.gov.tr/www/gecmisten-gunumuze-kurul-kararlari/icerik/152>
- Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Kararları, 1953/107 (1953).
<https://ttkb.meb.gov.tr/www/gecmisten-gunumuze-kurul-kararlari/icerik/152>
- Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Kararları, 1954/200 (1954).
<https://ttkb.meb.gov.tr/www/gecmisten-gunumuze-kurul-kararlari/icerik/152>
- Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Kararları, 1954/202 (1954).
<https://ttkb.meb.gov.tr/www/gecmisten-gunumuze-kurul-kararlari/icerik/152>
- Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Kararları, 1955/274 (1955).
<https://ttkb.meb.gov.tr/www/gecmisten-gunumuze-kurul-kararlari/icerik/152>
- Milliyet*. (1955, 10 Mart). Astronomi kitabı tetkik ediliyor. s.1.
- Milliyet*. (1955, 17 Mart). Astronomi kitabı tetkik edildi. s.7.
- Onion, A., Sullivan, M., & MullenIndiana, M. (2023, March 17). Indiana Textbook Commission member charges that Robin Hood is communist. *History*. <https://www.history.com/this-day-in-history/indiana-textbook-commission-member-charges-that-robin-hood-is-communistic>
- Öymen, Ö. (1975, 18 Mart). "Zihniyet"te aşama. *Milliyet*. s. 7.
- Öymen, A. (2007). *Öfkeli yıllar*. Doğan Kitap.
- Safa, P. (1955, 10 Mart). Yeraltı fitnesinin yeni delilleri. *Milliyet*, s. 2.
- Safa, P. (1955, 11 Mart). Bir kısım hastalıklar gibi. *Milliyet*, s. 2.
- Safa, P. (1955, 12 Mart). Ma'hûd astronomi kitabı. *Milliyet*, s. 2.
- Smith Jr., P. A. (2023, March 17). *On political war*. National Defense University, Washington DC.
<https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA233501.pdf>
- Sungu, İ. (1927). Mektep kitabı. *Terbiye*, 6, 1–6.
- Şahin, M. (1996). *Türkiye'de öğretmen yetiştirme uygulamalarında yabancı uzmanların yeri* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Taşcan, M., & İ. Ünal. (2015). Astronomi eğitiminin önemi ve Türkiye'de öğretim programları açısından değerlendirilmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40, 25–37.
- Toklucu, M. (2015) *Nurcihan'ın çamaşırları ve diğer meseleler*. İletişim Yayınları.
- Tokmak, M. (2007). *Basın-iktidar ilişkileri çerçevesinde Demokrat Parti ve Ankara Radyosu* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Topuz, H. (2003). *II. Mahmut'tan holdinglere Türk basın tarihi*. Remzi Kitabevi.
- Unat, Y. (2016). 1933 yılında Ali Yar tarafından yazılmış lise III Kozmografya Kitabı ve liselerde astronomi dersleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(4), 2073–2088.
- Vatan*. (1955, 10 Mart). Lenin ve Stalin'in resmi bulunan kitap tetkik ediliyor. s.7.
- Vatan*. (1955, 17 Mart). Astronomi kitabı hakkında tahkikat bitti. s.2.
- Williams, R. J. (1986). *Rethinking education: The coming age of Enlightenment*. Philosophical Library.
- Yalçın, S. (2011, 20 Mart). Kamçılı kız. *Hürriyet*. <https://www.hurriyet.com.tr/kamcili-kiz-17319258>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2010). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.